

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.10.2002, sp. zn. 29 Odo 314/2001, ECLI:CZ:NS:2002:29.ODO.314.2001.1

Číslo: 62/2003

Právní věta:

Při prodeji podniku, jehož součástí jsou listinné cenné papíry, není k převodu těchto cenných papírů na kupujícího potřebný indosament ani splnění dalších podmínek, které jsou nezbytné při samostatném převodu cenných papírů.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.10.2002

Spisová značka: 29 Odo 314/2001

Číslo rozhodnutí: 62

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Prodej podniku

Předpisy: § 17 předpisu č. 591/1992Sb.
§ 476 předpisu č. 513/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

V r c h n í s o u d v P r a z e r o z s u d k e m z e d n e 20. 2. 2001 p o t v r d i l v e v z t a h u k e d r u h é m u ž a l o v a n é m u r o z s u d e k K r a j s k é h o s o u d u v H r a d c i K r á l o v é z e d n e 19. 6. 2000, v e v ý r o k u I., k t e r ý m t e n t o s o u d p o n e c h a l v ů č i p r v n í m u a d r u h é m u ž a l o v a n é m u v p l a t n o s t i s m ě n e č n ý p l a t e b n í r o z k a z z e d n e 21. 10. 1999. V e v z t a h u k e t ř e t í m u ž a l o v a n é m u z m ě n i l o d v o l a c í s o u d r o z s u d e k s o u d u p r v n í h o s t u p n ě v e v ý r o k u I I., k t e r ý m t e n t o s o u d z r u š i l p r o t i t ř e t í m u ž a l o v a n é m u s m ě n e č n ý p l a t e b n í r o z k a z z e d n e 21. 10. 1999, t a k, ž e v ů č i n ě m u p o n e c h a l t e n t o s m ě n e č n ý p l a t e b n í r o z k a z v p l a t n o s t i a r o z h o d l, ž e ž a l o b k y n ě a t ř e t í ž a l o v a n ý n e m a j í n a v z á j e m p r á v o n a n á h r a d u n á k l a d ů ř í z e n í p ř e d s o u d e m p r v n í h o s t u p n ě. O d v o l a c í s o u d r o v n ě ž r o z h o d l, ž e t ř e t í ž a l o v a n ý j e p o v i n e n n a h r a d i t ž a l o b k y n ě n á k l a d y o d v o l a c í h o ř í z e n í. V o d ů v o d n ě n í s v ě h o r o z s u d k u o d v o l a c í s o u d u v e d l, ž e ž a l o b k y n ě s e d o m á h á n a p r v n í ž a l o v a n é j a k o n a v ý s t a v k y n i a n a d r u h é m a t ř e t í m ž a l o v a n é m j a k o r u k o j m í c h z a p l a c e n í z e s m ě n k y. O d v o l a c í s o u d v y š e l z e z j i š t ě n í, k t e r á n a z á k l a d ě p r o v e d e n ě h o d o k a z o v á n í u č i n i l s o u d p r v n í h o s t u p n ě. N a v í c p r o v e d l d ů k a z s m l o u v o u o p r o d e j i p o d n i k u z e d n e 19. 6. 2000, u z a v ř e n o u m e z i p ů v o d n í ž a l o b k y n í, I B, a. s., j a k o p r o d á v a j í c í a ž a l o b k y n í j a k o k u p u j í c í. Z t é t o l i s t i n y z j i s t i l, ž e s e j í k u v e d e n é m u d a t u p r o d á v á p o d n i k I B, a. s., ž a l o b k y n i, a t o b e z v ý h r a d, j e n s m o ž n o s t í k u p u j í c í z a p o d m í n e k u v e d e n ý c h v e s m l o u v ě o d s m l o u v y o d s t o u p i t; o d s t o u p e n í o d s m l o u v y n e n í z n á m o. Z t o h o m á o d v o l a c í s o u d z a p r o k á z á n o, ž e ž a l o b k y n ě k o u p i l a o d I B, a. s., j e j í p o d n i k. P o d l e u s t a n o v e n í § 477

obch. zák. přešly s tímto podnikem na žalobkyni práva a povinnosti s ním spojené. Odvolací soud dále uvedl, že sporná směnka zajišťovala splacení úvěru poskytnutého původní žalobkyní. Jde tedy o směnku, která zcela jasně s prodávaným podnikem souvisí. Konstatoval, že třebaže důvodem prodeje podniku je smlouva prodávajícího a kupujícího, je s touto skutečností spojen důsledek, který nastává přímo ze zákona, totiž, že zároveň s podnikem přecházejí i práva a povinnosti s podnikem spojená. Tento přechod nastává okamžikem, ke kterému je převáděn podnik, a to bez dalšího, právě jen z důvodu uvedeného zákonného předpisu.

Otázku převodu směnečných práv jak pro směnky ve formě cenného papíru na řad, tak i ve formě cenného papíru na jméno, upravují ustanovení čl. I. § 11 a následujících zákona č. 191/1950 Sb., zákona směnečného a šekového (dále též jen „SŠZ“). Potud jsou tato ustanovení speciální k obecné právní úpravě záměny věřitele. Jsou však nepoužitelná v případě přechodu práv a povinností ze směnky. Zákon směnečný a šekový neupravuje osud práv, ale ani povinností ze směnky v případě dědění, splývání, slučování nebo rozdělování obchodních společností, v případě dispozice se státním majetkem v tak zvané velké privatizaci a dalších případech, kdy dochází k zákonnému přechodu práv nebo povinností. Zde všude se uplatní jen obecná právní úprava. To se týká také případu prodeje podniku a přechodu práv a povinností s tím spojených.

Proto se účinností prodeje podniku stala žalobkyně právním nástupcem IB, a. s., jak z hlediska hmotněprávního, tak i z hlediska procesního. Je tedy místo této společnosti žalobkyní a její odvolání, učiněné po prodeji podniku, je proto procesněprávně významné a je nutno je věcně projednat.

Poté se odvolací soud zabýval námitkami odvolatelů. Druhý žalovaný namítl, že vyplnění směnky neodpovídá úmluvě, že není správně formulován žalobní petit a že zásadně nemůže být platný závazek avalisty, který se podepsal na blankosměnku dříve, než byla vyplněna.

Odvolací soud se ztotožnil s tím, jak se s prvními dvěma námitkami vypořádal soud prvního stupně. Dále pak dovedl, že ani poslední námitka neobstojí. Blankosměnka před tím, než je vyplněna, není ještě směnkou. Proto žádný dlužník, který je na ní podepsán, není zatím skutečným směnečným dlužníkem. Jakmile ovšem již je blankosměnka doplněna, stávají se osoby na ní podepsané jako dlužníci dlužníky ze směnky nyní již formálně dokončené se zpětnou účinností. A to bez ohledu na to, jak byla směnka doplněna; to platí pochopitelně jen za předpokladu, že směnka již obsahuje všechny doložky, které listinu jako směnku charakterizují. Okolnost, zda se v zákoně dříve hovoří o blankosměnce nebo o rukojemství, není přitom významná. Jinak by totiž nemohl být zavázán ani akceptant, který směnku podepisuje v nevyplněné podobě, nebo který ji dokonce vydává. Blankosměnka by nemohla být ani platně indosována. Přitom ustanovení čl. I. § 10 SŠZ s indosací blankosměnky výslovně počítá. V odvolání druhý žalovaný poukázal na to, že není účastníkem dohody o vyplnění blankosměnky, přesněji, že nepodepsal vyplňovací prohlášení ze dne 21. 6. 1996. Tuto námitku však nezahrnul do námitek, které podal proti směnečnému platebnímu rozkazu, a proto k ní s ohledem na ustanovení § 175 odst. 4 o. s. ř. nelze přihlídnout. Třetí žalovaný, který namítal zčásti shodně s druhým žalovaným a pro nějž tedy platí i úvahy výše uvedené, se již v námitkách navíc zmínil o tom, že nebyl účastníkem vyplňovacího prohlášení ze dne 21. 6. 1996. Tato okolnost je nepochybná. Nicméně ani ona nedává možnost konstatovat, že závazek tohoto žalovaného, jako rukojmího z dané směnky, je tím vyvrácen.

Jedním z definičních znaků blankosměnky, který lze dovést ze zákonného textu (čl. I. § 10 SŠZ), je udělení vyplňovacího práva směnečným dlužníkem majiteli směnky. Důvodem tohoto práva je vždy dohoda – jak se také z uvedeného ustanovení podává. Tato dohoda není právem nijak upravena jako smluvní typ a patří tedy mezi smlouvy nepojmenované. Odkazované ustanovení o této smlouvě pouze hovoří, samo však ji nijak neupravuje. Z toho také vyplývá, že forma této smlouvy není nijak určena a vyhoví i smlouva zcela neformální. Uvažováno abstraktně je nepochybné, že je-li na nevyplněné směnce podepsáno více dlužníků, musí být taková dohoda uzavřena se všemi. Nemusí však jít jen o

jednu dohodu, nýbrž může být s každým z nich uzavřena dohoda samostatná. Není dokonce pojmově ani nutné, aby byla vždy stejného obsahu, ačkoliv by to mělo být zájmem majitele listiny. Jinak by totiž mohla platit vůči každému z dlužníků jiná pravidla pro vyplňování a majitel by proto nutně vůči některému z dlužníků pravidla vyplnění porušoval. Konečně v této obecné rovině uvažování nelze vyloučit ani možnost, že na směnce budou před jejím doplněním podepsány i takové osoby, které nebude možno považovat za účastníky takové dohody. Ve vztahu k nim pak skutečně nepůjde o blankosměnku, a pokud bude po jejich podpisu listina doplněna, půjde o případ předvídaný ustanovením čl. I. § 69 SŠZ. Uvažováno opět zcela obecně, může ovšem být taková osoba směnečně zavázána, byť nebude pro ni významný text doplněný.

Odvolací soud vzal též v úvahu to, že žádný ze směnečných dlužníků nepřipojuje svůj podpis na směnku (až na v praxi výjimečné případy) bezdůvodně. Činí tak v dohodě s někým, tj. zpravidla někdo podpis žádá a on tomuto požadavku vyhovuje, anebo někdy podpis směnky sám nabízí a druhá strana jeho nabídku akceptuje. Jde tedy opět o nepojmenovanou smlouvu, která nemá stanovenou žádnou formu. Protože v projednávané věci třetí žalovaný nenamítl, že by se jeho podpis ocitl na směnce, aniž by s tím souhlasil (například byl k podpisu přinucen), je nutno považovat smlouvu o tom, že se stane dlužníkem, za prokázanou. Je prakticky nepředstavitelné, aby osoba, která se podepisuje na líci listiny, jejíž text i v nedoplněné podobě zcela jasně ukazuje na budoucí směnku, ale která neuvádí na tomtéž líci směnečnou sumu, při zdravém vědomí listinu podepsala bez toho, aby si uvědomila, jaký bude další osud tohoto zřejmého torza. To nesouvisí ani tak s uplatňováním směnečně právních předpisů, jako s běžnou lidskou opatrností. Obecně je tedy nutno při podpisu takové listiny předpokládat, že určité, opět pravidelně zcela neformální ujednání mezi účastníky vznikne i ohledně dalšího osudu bílých míst na směnce. Okolnosti, za nichž se třetí žalovaný na směnku podepsal, ovšem zůstaly neznámé. To však nelze přičíst k tíži žalobkyni, která drží v ruce směnku podepsanou mimo jiné i třetím žalovaným, ale právě tomuto žalovanému, který měl v rámci námitek vysvětlit, jak se vůbec ocitl jeho podpis na dané směnce a že se tak stalo za okolností, kdy ani naznačenou neformální dohodu nelze očekávat. Pokud třetí žalovaný podotýká, že není účastníkem písemného vyplňovacího prohlášení ze dne 21. 6. 1996, není tím jeho směnečný závazek nijak zpochybněn. Předně je tomu tak proto, že uvedené prohlášení samo není oním ujednáním, o kterém se mluví v čl. I. § 10 SŠZ. Nejde vůbec o smlouvu, ale o jednostranný právní úkon prvního žalovaného. Jeho smysl také není v tom, že by zakládalo vyplňovací právo majitele směnky, ale v tom, že je důkazem o tom, že tomuto prohlášení předcházela vlastní vyplňovací dohoda mezi prvním žalovaným a původním majitelem listiny, která je vlastním důvodem tohoto oprávnění. Proto okolnost, že druhý a třetí žalovaní takové prohlášení nevydali, ať již samostatnými listinami nebo spolu s prvním žalovaným, sama o sobě nezpochybňuje - s ohledem na výše uvedené - právo majitele směnky tuto i ve vztahu k nim doplnit podle stejných zásad.

Závěrem odvolací soud uvedl, že všichni, kdo mohou být směnečnými dlužníky, se mohou účinným způsobem podepsat již na blankosměnku před jejím vyplněním. Do vyplnění směnky není žádný dlužníkem, po vyplnění se dlužníky stávají s účinky ex tunc. Je-li blankosměnka vyplněna, a to lhostejno zda v souladu s ujednáním nebo nikoli, je platnou směnkou, odpovídá-li svým obsahem ustanovení čl. I. § 1 a 2 nebo § 75 a 76 SŠZ. Osoby na takové směnce podepsané jsou formálně dlužníky a mohou se zprostit povinnosti směnku zaplatit jen námitkou podle čl. I. § 10 SŠZ. Doplnění listiny na úplnou směnku vůči účastníkům, se kterými není sjednána (byť v neformální podobě) smlouva o vyplnění, se řídí ustanovením § 69 SŠZ. Dlužník, který tvrdí, že jde o tento případ, tj. že vůči němu byla listina vyplněna bezprávně, musí ovšem vysvětlit a prokázat, za jakých okolností byla směnka, o které musel vzhledem ke všem okolnostem vědět, že není úplná, podepsána a že dohoda o vyplnění směnky nemohla ani neformálně vzniknout.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali druhý a třetí žalovaný dovolání.

Druhý žalovaný podal dovolání proti výroku I. rozsudku odvolacího soudu. Co do přípustnosti odkázal

na ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) a c) o. s. ř. ve znění po 1. 1. 2001 a „s přihlédnutím k poučení o opravném prostředku, jak bylo formulováno na str. 9 rozsudku odvolacího soudu, kterým bylo dovolání připuštěno,“ odkázal co do důvodů na ustanovení § 241 odst. 3 písm. a), c) a d) o. s. ř. ve znění platném do 31. 12. 2000.

V dovolání především uvedl, že napadené rozhodnutí trpí procesní vadou spočívající v nesprávném poučení, pokud jde o lhůtu k podání dovolání, neboť podle části dvanácté, hlavy první, bodu 17., zákona č. 30/2000 Sb., dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů, se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů. S ohledem na tuto formulaci, na rozdíl např. od části dvanácté, hlavy první, bodu 12., citovaného zákona, je pro stanovení lhůty pro podání dovolání určující obsah ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2001, kde lhůta činí dva měsíce. Dovolatel má za to, že nesprávným poučením odvolacího soudu byl z důvodu právní nejistoty zkrácen na svých procesních právech. Dovolatel dále napadal závěry obou soudů týkající se jeho námitek a rovněž závěr odvolacího soudu, že se ČB, a. s., stala ohledně žalované směnky právní nástupkyní IB, a. s. Dovolatel navrhuje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení. Třetí žalovaný napadl rozsudek odvolacího soudu ve výrocích II. a III. Co do důvodů odkázal na ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) a c) a § 241 odst. 3 písm. a), c) a d) o. s. ř. ve znění platném do 31. 12. 2000.

V dovolání především namítl stejnou procesní vadu jako druhý žalovaný - nesprávnost poučení o dovolání.

Dále uvedl, že mu je znám judikát týkající se přechodu práv ze směnky v souvislosti s děděním, splýváním, slučováním a jinými organizačními změnami, resp. v souvislosti s velkou privatizací. Ovšem veškeré odvolacím soudem uváděné právní důvody přechodu práv ze směnky jsou „v podstatě z hlediska právní teorie právními událostmi“. V daném případě je však důvodem údajného přechodu práv a povinností smlouva o prodeji podniku (tedy dvoustranný právní úkon), kterou uzavřely původní a nynější žalobkyně dne 19. 6. 2000. Jestliže v obsahu směnečného prohlášení ze dne 21. 6. 1996 byla výstavcem vyloučena převoditelnost směnky, pak s ohledem na ustanovení § 476 odst. 1 obch. zák. ve znění před 1. 1. 2001, který hovoří o závazku prodávajícího převést na kupujícího vlastnické právo k věcem, jiná práva a jiné majetkové hodnoty, jež slouží provozování podniku (byť ustanovení § 477 odst. 1 obch. zák. hovoří o přechodu práv a závazků), a vzhledem k ustanovení § 477 odst. 2 obch. zák., který stanoví, že přechod pohledávek se jinak řídí ustanovením o postoupení pohledávek (tedy i kogentním ustanovením § 525 odst. 2 obč. zák.), jsou závěry odvolacího soudu ohledně aktivní legitimace žalobkyně nepřesvědčivé.

Dále pak dovolatel namítá, že se odvolací soud nevypořádal s jeho námitkami obsaženými v závěrečné řeči, že předmětná blankosměnka byla vystavena výslovně nikoliv na řad právní předchůdkyně žalobkyně, tj., že jde o rektasměnku.

Z ustanovení § 11 odst. 2 SŠZ podle názoru dovolatele zcela jednoznačně vyplývá, že rektasměnku lze převést jen ve formě a s účinky obyčejného postupu (cese). Vzájemný vztah mezi původní žalobkyní a třetím žalovaným - nepodnikatelem - jako avalem, je nutno posuzovat výlučně podle zákona směnečného a šekového, eventuálně podpůrně podle práva občanského, přičemž použití obchodního zákoníku je vyloučeno. V daném případě se tedy nejvýše jedná o přímý směnečně právní vztah mezi avalem a původní žalobkyní, přičemž podle § 11 odst. 2 SŠZ lze v daném případě směnku převést výslovně jen ve formě a s účinky obyčejného postupu. Jde o speciální směnečně právní úpravu, na kterou nemůže mít žádný vliv ustanovení obchodního zákoníku, včetně úpravy smlouvy o prodeji podniku. Původní a nová žalobkyně neprokázaly a ani netvrdily existenci zvláštní smlouvy o postoupení pohledávky či smlouvy o převodu cenného papíru. Konečně pak dovolatel namítá, že podmínkou převodu i přechodu práv ze směnky je s ohledem na znění § 11 odst. 2 SŠZ kromě

existence písemné smlouvy i skutečné fyzické převzetí - držba směnky novým věřitelem. Pokud tedy žalobkyně neměla před podáním odvolání směnku „ve své skutečné moci,“ nedošlo k přechodu či převodu práv ze směnky na novou žalobkyni, včetně práv procesních, a pokud si do dnešního dne směnku nevyzvedla, nemohla být v odvolacím řízení v postavení žalobkyně. Třetí žalovaný v dovolání rovněž uvedl, že k otázce neexistence vzniku směnečného vyplňovacího oprávnění původní žalobkyně vůči třetímu žalovanému a tedy neexistence ručitelského závazku se podrobně vyjádřil pod bodem 2. námitek, jakož i v dalších podáních, včetně závěrečné řeči. Má za to, že ve směnečných vztazích mají jak dlužník, tak věřitel rovné postavení. Vzhledem k tomu, že předmětná blankosměnka, jako směnka krycí, pouze zajišťovala splácení úvěru a byla vystavena z podnětu věřitele, soudí třetí žalovaný, že je věcí žalobkyně, aby si řádně (tak, jak to učinila vůči prvnímu žalovanému) zajistila i vůči dalším žalovaným vyplňovací oprávnění, což, jak vyplývá z provedených důkazů, neučinila. Jestliže odvolací soud z faktického chování účastníků, které, jak sám uvádí, nebylo nikdy blíže objasněno, dovozuje vznik konkludentní inominátní smlouvy mezi dotčenými účastníky řízení ohledně doplnění blankosměnky, pak by se nutně muselo jednat o nepojmenovanou smlouvu v intencích § 51 obč. zák. (jak ostatně odvolací soud sám uvádí na str. 6 odůvodnění). Ve shodě s tímto konstatováním i právní teorií není vyplňovací prohlášení regulováno směnečným zákonem. Z toho plyne, že - jde-li o občanskoprávní institut - důkazní břemeno ohledně vzniku a existence vyplňovací dohody je na věřiteli, nikoliv na dlužníku. Protože žádný důkaz o existenci takové dohody v řízení předložen nebyl, nemají vývody soudu oporu v provedeném dokazování.

Dovolatel dále poukazuje na to, že mezi ním a žalobkyní neexistuje žádný příčinný závazkový vztah. Kromě podpisu na blankosměnce nikdy neuzavřel s původní žalobkyní dohodu podle § 546 obč. zák. ani vůči ní neučinil žádné ručitelské prohlášení. V rámci námitek proti směnečnému platebnímu rozkazu pak tvrdil neexistenci avalského závazku s tím, že pokud jde o důvody, poukazuje mimo jiné na to, že nebyl účastníkem směnečného prohlášení ze dne 21. 6. 1996. To, že obecnou námitku neexistence směnečného ručitelského závazku doplnil dalšími tvrzeními a důkazy, mu nemůže být na újmu a není porušením zásady koncentrace řízení. Podle dosavadní úpravy je možné doplňovat tvrzení ke včas vzneseným námitkám ještě v odvolacím řízení. S ohledem na obsah bodu 2. námitek je zcela evidentní, že veškeré následně uplatněné důvody směřovaly k prokázání neexistence směnečného závazku třetího žalovaného. Dovolatel navrhuje, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu v napadeném rozsahu zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalobkyně ve vyjádření k dovolání druhého žalovaného uvedla, že poučení odvolacího soudu o lhůtě k podání dovolání považuje za správné. Ohledně námitek, že rukojemský závazek lze provést pouze na směnku, která má veškeré náležitosti, uvedl, že toto tvrzení není správné, že takový závěr je možno učinit pouze tehdy, jestliže omylem chybí některá náležitost. K námitce týkající se neexistence vyplňovacího prohlášení uvádí, že byla uplatněna opožděně. K námitce důkazního břemene žalobkyně o tom, že mezi ní a druhým žalovaným došlo k dohodě o vyplňovacím oprávnění, uzavírá, že žalovaný ze směnky musí v námitkách proti směnečnému platebnímu rozkazu uvést vše, co namítá, včetně odůvodnění námitek. Důkazní břemeno je tedy na žalovaném. K neexistenci kauzálního vztahu tvrdí, že ten není ve vztahu osoby oprávněné ze směnky k avalistovi nezbytný. A konečně k namítanému nedostatku aktivní legitimace uvádí, že ustanovení § 477 odst. 1 obč. zák. jednoznačně hovoří o přechodu práv a závazků, z čehož vyplývá, že takový přechod je důsledkem uzavření smlouvy (v návaznosti na to pak odmítla jednotlivé závěry dovolatele týkající se občanskoprávních důsledků převodu rektasměnky.) Uzavření smlouvy o prodeji podniku původní žalobkyně právní nástupkyně jednoznačně prokázala. V dalším odkazuje na svá dřívější podání. Ve vyjádření k dovolání třetího žalovaného žalobkyně argumentovala obdobně, navíc pak uvedla, že jeho výtky odvolacímu soudu, týkající se nepřipustnosti následných námitek, jsou nepřipadné, neboť napadaný závěr odvolacího soudu se týkal pouze druhého žalovaného. Dovolání druhého žalovaného není přípustné.

Podle části dvanácté, hlavy první, bodu 17., zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů, se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001). V tom směru tedy byl závěr odvolacího soudu o tom, v jakém znění se uplatní v projednávané věci občanský soudní řád, včetně jeho poučení o lhůtě k podání dovolání, správný.

N e j v y š š í s o u d proto dovolání druhého žalovaného odmítl a dovolání třetího žalovaného zamítl.

Z odůvodnění:

Podle dosavadních právních předpisů je dovolání proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu přípustné pouze v případech vymezených v ustanovení § 237, § 238 odst. 1 písm. b) a § 239 o. s. ř.

Dovolání proti každému rozhodnutí odvolacího soudu je přípustné (s výjimkami zakotvenými v odstavci druhém) podle ustanovení § 237 odst. 1 o. s. ř. Vady vyjmenované v § 237 odst. 1 o. s. ř. (tzv. zmatečnosti), k nimž dovolací soud přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), z obsahu spisu nevyplývají, přičemž, jak shora uvedeno, námitka dovolatele o tom, že byl zkrácen na svých právech, § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř., není důvodná. Podle § 238 odst. 1 písm. b) o. s. ř. dovolání rovněž není přípustné, neboť rozsudku soudu prvního stupně jiný rozsudek v téže věci vydaný a posléze zrušený rozhodnutím odvolacího soudu nepředchází. Jelikož odvolací soud nezaložil přípustnost dovolání ani výrokem svého rozsudku (§ 239 odst. 1 o. s. ř.), zbývá posoudit podmínky přípustnosti určené v ustanovení § 239 odst. 2 o. s. ř.

Podle tohoto ustanovení, nevyhoví-li odvolací soud návrhu účastníka na vyslovení přípustnosti dovolání, který byl učiněn nejpozději před vyhlášením potvrzujícího rozsudku, je dovolání podané tímto účastníkem přípustné, jestliže dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam. Druhý žalovaný však o vyslovení přípustnosti dovolání nepožádal. Protože dovolací soud neshledal žádnou ze zákonem stanovených podmínek přípustnosti dovolání, odmítl je jako nepřípustné podle § 243b odst. 4 a § 218 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Dovolání třetího žalovaného je přípustné dle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

Dovolací soud se nejprve zabýval námitkou dovolatele, že žalobkyně není ve věci aktivně legitimována, neboť platně nenabyla směnku, ze které uplatňuje právo na zaplacení.

K rozhodnutí o této námitce je třeba vyřešit otázku, zda v případě, kdy je součástí prodáváného podniku listinný cenný papír, dochází k přechodu tohoto cenného papíru na nabyvatele uzavřením smlouvy o převodu podniku, tj. má-li smlouva o prodeji podniku ve vztahu k takovému cennému papíru translační účinky, či zda je k jeho přechodu na nabyvatele podniku nezbytné ještě splnění dalších podmínek, stanovených v § 17 a násl. zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „ZCP“), popřípadě v dalších právních předpisech či sjednaných (ve stanovách, v ujednání mezi účastníky) pro převod cenných papírů.

Právní úprava smlouvy o prodeji podniku tuto otázku v celém rozsahu výslovně neřeší. V teorii i praxi se na její řešení vyslovují různé názory (k tomu viz zejména Plíva, S., Obchodní zákoník, komentář, 5. vydání, Praha, C. H. Beck 1998, s. 806, Pelikánová, I., Problém převodu a přechodu a Převod a přechod práv při prodeji podniku podruhé, Právní rozhledy č. 4 a 9/2001, s. 141 a 426, Eliáš, K., Prodej podniku a cenné papíry na řad jako jeho součást, Právní rozhledy č. 8/2001, s. 373).

Protože smlouva o prodeji podniku, ze které podle odvolacího soudu vyplývá věcná legitimace

žalobkyně v projednávané věci, byla uzavřena dne 19. 6. 2000, vycházel Nejvyšší soud při jejím posuzování z obchodního zákoníku ve znění před 1. 1. 2001.

Smlouvou o prodeji podniku, upravenou v ustanovení § 476 a násl. obch. zák., převádí prodávající na kupujícího podnik. Podnik definuje ustanovení § 5 obch. zák. jako soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. Náleží k němu věci, práva i jiné majetkové hodnoty, které patří podnikateli a slouží k provozování podniku anebo k němu vzhledem ke své povaze mají sloužit. Jak správně uzavřel odvolací soud, vzhledem k tomu, že směnka, ze které žalobkyně žaluje, byla zajišťovací směnkou k bankovnímu úvěru a převádným podnikem byla banka, není pochyb o tom, že tato směnka byla součástí převádného podniku.

Ustanovení § 476 odst. 1 obch. zák. zní: „Smlouvou o prodeji podniku se prodávající zavazuje převést na kupujícího vlastnické právo k věcem, jiná práva a jiné majetkové hodnoty, jež slouží k provozování podniku, a kupující se zavazuje převzít závazky prodávajícího související s podnikem a zaplatit kupní cenu.“ Tato dikce při čistě gramatickém výkladu na první pohled nasvědčuje tomu, že důsledkem uzavření smlouvy není bezprostředně přechod vlastnického a jiných práv, ale pouze závazek následně tato práva převést, tedy že smlouva nemá translační účinky. Přitom zákon nerozlišuje mezi jednotlivými právy - „závazek převést“ formuluje v tomto ustanovení pro všechna práva a majetkové hodnoty shodně. Takovému výkladu však zcela odporuje ustanovení § 483 odst. 3 obch. zák., které určuje, že „vlastnické právo k věcem, jež jsou zahrnuty do prodeje, přechází z prodávajícího na kupujícího účinností smlouvy. Vlastnické právo k nemovitostem přechází vkladem do katastru nemovitostí.“ Toto ustanovení tedy zcela jednoznačně pro vlastnické právo k věcem movitým zakládá translační účinky smlouvy o prodeji podniku, zatímco pro věci nemovité výslovně váže přechod vlastnického práva na vklad do katastru nemovitostí - shodně s úpravou smlouvy o prodeji nemovitostí. Pro ostatní složky podniku výslovná úprava okamžiku přechodu v zákoně není. Obchodní zákoník pouze výslovně konstatuje, že všechna práva a závazky, na které se prodej vztahuje, na kupujícího přecházejí, aniž by upravoval okamžik či (s výjimkou pohledávek, závazků, práv z duševního vlastnictví a obchodního jména) další podmínky jejich přechodu. Vyjdeme-li ze znění jednotlivých ustanovení (§ 477 odst. 1, § 479 obch. zák.) konstatujících přechod práv a závazků na kupujícího („na kupujícího přecházejí všechna práva a závazky, na které se prodej vztahuje“ či „na kupujícího přecházejí všechna práva vyplývající z průmyslového nebo jiného duševního vlastnictví,“ apod.), nasvědčuje jejich dikce - s výjimkou shora uvedené - tomu, že splnění jiných podmínek k přechodu práv nezbytné není, neboť konstatuje (kromě případů, kdy umožňuje odchýlnou dohodu) jejich přechod bezvýjimečně a nepodmíněně.

Protože, jak patrně ze shora uvedeného, pouze gramatický výklad nepodává jasné řešení posuzovaného problému, zabýval se Nejvyšší soud tím, zda úprava smlouvy o prodeji podniku v obchodním zákoníku je ve vztahu k úpravě převodu cenných papírů v jiných právních předpisech, zejména v zákoně o cenných papírech, úpravou obecnou, či zvláštní. K tomu je třeba především uvést, že teorie i praxe se shodují v tom, že obecně není obchodní zákoník k jiným právním předpisům vždy shodně výlučně ve vztahu obecného či zvláštního předpisu, ale že za různých situací je tento vztah různý.

Tak není pochyb o tom, že ve vztahu k zákoníku občanskému je obecně obchodní zákoník zvláštním předpisem, když tento vztah výslovně zakládá ustanovení § 1 odst. 2 obch. zák. Ve vztahu k zákonu o cenných papírech však je v některých případech předpisem obecným (viz např. ustanovení § 13 odst. 1 ZCP), v jiných případech pak je ve vztahu k němu předpisem zvláštním (viz např. ustanovení § 18 odst. 2 ZCP). Rozhodnutí o tom, jaký je vztah jednotlivých ustanovení obou předpisů, závisí tedy vždy na posouzení konkrétní situace, která z těchto ustanovení vyplývá.

Za tohoto stavu dospěl Nejvyšší soud k závěru, že při posuzování předestřené právní otázky je třeba použít nejen gramatický, ale též historický, systematický, logický a především teleologický výklad

právní úpravy smlouvy o převodu podniku.

Účelem právní úpravy smlouvy o převodu podniku je umožnit, aby podnik, který je zpravidla tvořen značným množstvím hmotných a nehmotných složek, mohl být převeden jako celek (tj. bez toho, že by byla zdlouhavě převáděna každá jeho složka samostatnou smlouvou), aniž by se musel přerušit jeho provoz. Důraz na potřebu takové úpravy kladl zákonodárce zejména ve vztahu k privatizaci majetku státu (viz důvodová zpráva k návrhu obchodního zákoníku). Tento účel je možno jasně dovodit i ze samotné úpravy, když zákonodárce výslovně odstraňuje nejvýznamnější překážky takového postupu, a to zejména vyloučením požadavku souhlasu věřitele s převodem závazku (při zajištění jeho ochrany jiným adekvátním způsobem) a dokonce i bezpodmínečnou úpravou přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů. Bylo by proto nelogické a neúčelné, aby možnost převést podnik jako celek byla zmařena tím, že jeho součástí jsou listinné cenné papíry (či dokonce jen jeden), k jejichž převodu by bylo třeba splnění dalších podmínek, např. indosamentu, či jejichž převod by dokonce byl vázán na souhlas samotného převodce či některého jeho orgánu (např. pokud by stanovy akciové společnosti vázaly možnost převodu akcie na jméno na souhlas představenstva dozorčí rady). Takový výklad by mohl vést ke zcela nepřijatelnému stavu, kdy by též orgán převodce (představenstvo akciové společnosti) uzavřel jménem převodce smlouvu o prodeji podniku a následně by odmítl učinit navazující právní úkon, směřující k převodu vlastních akcií v majetku společnosti, které jsou součástí prodávajícího podniku. Takový výklad by mohl vést též k tomu, že by prodej podniku mohla zmařit třetí osoba - akciová společnost, jejíž i jen jediná akcie na jméno by byla součástí prodávajícího podniku, která by odmítla udělit potřebný souhlas s převodem této akcie (když z rozsudku Nejvyššího soudu publikovaného ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek pod č. 30/1997, vyplývá, že převod všech závazků souvisejících s podnikem je podmínkou platnosti smlouvy o prodeji podniku). Shora uvedená obstrukce by tedy při zvažovaném výkladu mohla umožnit emitentovi akcií na jméno s omezenou převoditelností v majetku společnosti zmařit, i proti vůli účastníků smlouvy, účinky této smlouvy. Přitom Nejvyšší soud zvažoval i možnost zneužití smlouvy o prodeji podniku k obcházení jinak nezbytného souhlasu příslušného orgánu s převodem cenného papíru (či splnění jiné podmínky) a dospěl k závěru, že takové zneužití jistě není možné zcela vyloučit. V praxi však nelze obecně vyloučit pokusy o obcházení jakéhokoli zákonného ustanovení, s čímž ostatně český právní řád počítá, když stanoví, že nastane-li takový případ, způsobuje to absolutní neplatnost smlouvy, která byla k obejití zákona využita (§ 39 obč. zák.). Smlouva o prodeji podniku ostatně v převážné většině případů nebude vhodným nástrojem ke shora naznačenému obcházení zákona, neboť, až na výjimky, zatíží nabyvatele cenných papírů, které jsou součástí podniku, nabytím velkého množství dalších práv, s nabývanými cennými papíry nesouvisejících.

Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší soud k závěru, že právní úpravu smlouvy o prodeji podniku je ve vztahu k právní úpravě zákona o cenných papírech o převodu listinných cenných papírů i k odpovídající úpravě zákona směnečného a šekového třeba považovat za právní úpravu zvláštní a že z ní vyplývá, že k převodu listinných cenných papírů, které jsou součástí podniku, postačuje uzavření smlouvy o prodeji podniku, aniž by bylo třeba uplatnit další postup stanovený pro převod cenných papírů v těchto předpisech.

Uvedenému závěru nasvědčuje i to, že pro některé případy přechodu vlastnického práva či jiných práv souvisejících s podnikem obchodní zákoník stanovil další zvláštní podmínky převodu, a to zejména ve vazbě na zvláštním zákonem stanovenou povinnost veřejnoprávní registrace přechodu vlastnického práva (viz vlastnické právo k nemovitostem - § 483 odst. 3 obč. zák.).

Tímto závěrem je řešena i námitka dovolatele, že žalobkyně směnku, ze které uplatňuje pohledávku, dosud nepřevzala. Pokud jde o posouzení vyplňovacího oprávnění věřitele, dovolací soud se zcela ztotožnil se závěry odvolacího soudu. Jestliže žalobkyně předložila soudu směnku opatřenou podpisem třetího žalovaného jako avalisty, bylo na tomto žalovaném, aby namítal, proč ze směnky povinen není. Jestliže pak namítl pouze to, že není účastníkem písemného vyplňovacího prohlášení ze

dne 21. 6. 1996, není tato námitka pro zproštění se rukojemství postačující, neboť k udělení vyplňovacího oprávnění mohlo dojít i jiným způsobem, čemuž nasvědčuje právě podpis třetího žalovaného jako avalisty na směnce. Jestliže v tom směru žádná tvrzení neučinil, nelze než uzavřít, že se povinnosti plnit ze směnky nezprostil. Přitom důkazní břemeno o tom, že není osobou zavázanou ze směnky, nese v řízení o zaplacení ze směnky osoba povinná ze směnky, nikoliv osoba uplatňující práva ze směnky. Ta by nesla důkazní břemeno teprve k námitce povinné osoby vyvracející tvrzení, že je dlužníkem ze směnky. Podáním ze dne 21. 3. 2002 navrhla žalobkyně soudu vstup právní nástupkyně - ČKA - do řízení. Návrh doložila smlouvou označenou jako „smlouva o postoupení pohledávky“, kterou se převádí mj. též směnka, ze které je žalováno v projednávané věci. Protože však do dne vyhlášení rozsudku nedošlo k předání směnky ČKA, nepřešlo na ni vlastnické právo k této směnce a tedy ani nevstoupila do práv žalobkyně v projednávané věci. Pro úplnost je třeba uvést, že prohlášení konkursu na majetek první žalované, jež vedlo k přerušení řízení ohledně této žalované (§ 14 odst. 1 písm. c/ zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání ve znění pozdějších předpisů), nemělo za následek přerušování řízení o nárocích vůči druhému a třetímu žalovanému - viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. [29 Odo 177/2001](#), uveřejněné v časopisu Soudní judikatura č. 12/2001.

Protože rozhodnutí odvolacího soudu je správné, Nejvyšší soud dovolání třetího žalovaného podle ustanovení § 243b odst. 1 o. s. ř. zamítl.